

پىداغۇرى تەجرىبىلىرىنىڭ

مەكتەپتە آزادلىق.*

(نوخو نەمۇنە زىھىت مەكتىبى تەجرىبەلىرىنىڭ)

يازىنى: و. مەسئۇفى زادە

۲. مەكتەپتە اوشاقلارنىڭ ھىسايات و اسئىسادلارنى مەھو ايدىن و اونلارنى ھىيائى باھارقدان مەھروم ايدىن ايسىكچى ھامىل، مەكتەپ مەشغۇلىتلىرىنىڭ پىلان، ھىدول، پروگرام و غىرە تەرتىباتىنىڭ مەلم اوطەسنىدە مەلمەك كەندىنىنى طرفىدىن تەرتىب ايدىلۇپ مەكتەپتە اجرايە قونۇلمەسىدەر: اوشاقلارنىڭ بىرىدىن ھىرلىرى بوق، نە اىچون مەكتەپتە كەلىرلەر، نە باباھىقلار يىلمىيورلر؛ اڭ باقىن كەلمەك اونلاردان اوتىرى قاراقىقدەر. طلبەلەر دائىما تەردد اىچرىسىنىدە ھىرلر: مەلم ايمەدى بىزە نە يىورەھىكەر، نە اوقوداھىقەر، نە اىش كوردىرەھىكەر كەبى دوشونجە اىچرىسىنىدە بولنورلار؛ ياھود بى ھىس لاابالى ھىرلر آرتىق بىرىنى دوشونمەيورلر: مەكتەپتە كەلىر ھاتتالارنىنى آتار، ھىقار، اوينار، اوتورور، مەلم ھاغرىرەسە كىدەھىك، ھاغرىمىزە ساعىتلىر كەيىنچەبەقدەر عىنى ھالىدە دوام ايدىرلر و بىرايشە تەشەت اىتمەزلىر. بو ھال بىر طرفىدىن ھىوھىقلىرى اسارتە آلىدەردىنىنى كەبى

---

(۰) باشى «يىگى مەكتەپ» ك ۲ نچى ھاسىيىنىدە ھىر اولمىشەدەر.

دىكر طرفدن بىك لزوملى حياتى قابىلىتىدىن تشكىلاتچىلىق قابىلىتىدىن
 محروم ايدىر. ايشىنە بلان توكە يىلمەين، ايشىنى ائىنە توبلايا
 يىلمەين بىر شەخسك حياتدا باشا يىلمەيەجىكى معلومدر؛ بىر عائەلە
 صاحىبى، بىر دولگىر، بىر معلم، بىر كىندى گوندىلىك، آيلىق اىللىك
 ايشىنى قىلماقچەدن تەيىن ايدىر. يىلمەلى، ايشىنىڭ عمدە و كوجوك
 طرفلىرىنى سىچەملى، ايشى عملە كىتىرىك واسطەلىرىنى تاپا يىلمەلىدىر.
 بويلە اولماقدە فعالىتدە پىرا كىندەلىك، موفقىت سزلىك ميدان آلاخىنى
 شەپەسزدر. ايشىتە كەلەجك كەشلىرى، كەلەجك حيات شەخىرلىرى
 بو موفقىتسزلىكدن قورتارمىق اىچون چوقۇقلىغىدىن اونلارە تشكىلات
 قومەسى وىرىمىك لازىمدر. و ظىفەنى مەكتەپ، كىندى چوقۇقلارنى
 ھەر بىر ايشى بلاننى تەرتىپتە اشتراك ايتدىرىمىكلە و اونلارنىڭ فەكر و
 قومەلىرىنىڭ ميدانە چىقماستە آزادلىق وىرىمىكلە اىفا ايدەيەلەجىگەندىن
 نوخۇ نمونە زەھىت مەكتەپتە آزادلىقنى بىرپا اىچون اىكەنجى
 عامل چوقۇقلارى يوقاىدا سويلەنن فعالىتە جەلپ ايتىمىك اولمىشدر.
 بو مقصدە اىرىشمىك اىچون اىككى نوع يول كوتورولمىش، بىرىنجىسى
 عمومى دىكرى خصوصىدر. عمومى يول اىللىك، آيلىق، ھەفتەلىك
 و كوندەلىك مشغوليتارنىڭ پروگرام و پلاتنىڭ چوقۇقلارە بىر بىر
 تەرتىپ ايدىلمەسىدىر. مىللا، ايلنىڭ اولندە مەكتەپ اوطاقلارنىڭ غروپلار
 آراسىندە تەقسىمى، مەكتەپ عادى مشغوليتارنىڭ باشلانمە و قورتارمە
 مەدەنىنىڭ، مەكتەپ اجلاسى عمومىلارنىڭ طوپلانمە و قىللىرىنىڭ تەيىنى،
 مەكتەپتە نوع بە بوع انتظام، ادارە، تەمىزلىك، تەصرفات و غىرە
 دىستەلرنىڭ تشكىلى و غىرە كىيى. ھايىلە مذكور سە مەدەتدە
 مەكتەپتە تەلىمە عائە كوتورولەجىك عمومى ايشىلار پلاتنىڭ تەرتىپى؛
 مىللا؛ تەسىسى مەكتەپتە اكىتەچىنىڭ باشلانمەسى، بىر زاوود يا قابىلىقى
 او كىرىمىك اىچون مەكتەپ ھەمان زاوودە تەخكىم ايدىلمەسى و

غیرہ۔ ہمیں صورتہ آلیق مشغولیتار بالائی نك جو جقارلارہ ترتیبی، مثلاً: قیش آبلاری ایچون اولان دە گیشك لیکی، قیش یاغمورلارینك مقدارینی، نوعی سینی او گرنمك؛ انسانلارك حیوانلارك نباتانك قیش حاضرقنی و قیش حیاتنی بیلمك، قیشدە لارم اولان مابن، ایشیق، پالتار و ییمەك مقدارینی حسابلامق، قیشە عائد حکایەلر اوقومق نقللر، تاپمەجەلار سوبلمك، قیش قلندری یازمق قیش اوبونلری دوزلمك و غیرە کبی هایهه آلیق مشغولیتاریك هفتەلیك و کوندەلیكە تقسیمی مثلاً: قیش آبنك برگونی ایچون: پالتارك هانکی نوع پارچەلاردان و پارچالارك هانکی ماتریالدان (یون باموق، ایپك، کتاندن) عملە گلەسنی باقوب او گرنمك، پارچا و ماتریالدان قوللیقسون دوزلمك، بو خصوصە عائد بر حکایە اوقومق، بر ماتریالدان بر پارچەنك فصل عملە کلدیکنی یازمق (مثلاً یوندن شلك فصل عملە کلدیکنی) بر آدامە بر دست، نیچە آدامە نیچە دست پالتارك نیچە آرشین پارچادان عملە کلمەجکنی حسابلامق و کاغذدن، یاخود پارچەدن کوچوک مودەل حائندە (یاخود ممکن اولان یردە بيوك مقیاسدا) بر نوع پالتار قاتلامق یاخود بیچمك تیکمك کبی، ایشە بونلار عمومی آدلانان پلان دوزمە صیراستندادر. خصوصی پلان ایسە ایلملیك، آلیق، کوندەلیك ایشیک هر بر کوچوک حصەسنی کوتورەرك او کوچوک حصەنك عملە کتیرلمەسی ایچون پلان توکمكدر، مثلاً: کاغذدان یا پارچادان پالتار مودەلی قایرلدىغی زمان آلتلرک مقدارینە چوجولرک قوولرینە گورە اوشاقلارک دستلرە آیرلمەسی، هر بر قایربلاحق پالتارک حصەلرینك تعیین ایدلمەسی، انی اوزونی نظره آلمەسی، ایشە باشلامەدن اول احتیاجك حاضرلانمەسی، چوجقلرک اللرینك تمیزلمەسی. قایر پلان ایشالرک نرەبە توپلانمەسی نك تعیینی و غیرە

كېيىنكى. ايللىك مشغۇلىتىڭ تەيىنىنى اولور، آيلىق مشغۇلىتىڭلار عادتتا بو
 آي ايجون دىگەن بىر نەچچە آي بىردور ايجون، ياز، قىش،
 ياز، ياي، ايجون اولارق ھەر دورىك اولندە اوليور. ھەفتەلىك
 مشغۇلىتلار ھەفتەنىڭ اولندە كوتۇرولور؛ بو مشغۇلىت ايجون بو
 دورىلاتىك بىر موضوعى آلتىر. مىثلا قىش دورى پىلاتىدا ياغمور،
 پىلاتىدا، (يېڭى مەكتەپ)، مەسكەن انسانلارنىڭ حيوانلارنىڭ حياتى كېيىنكى موضوعلار
 وار ايسە بو موضوعلاردىن بىرى، مىثلا ياغمور موضوعى ھەفتە ايجون
 كوتۇرولور. طەبىئىي موضوع بويۇك اولورسە وقت ھەفتەدىن چوق،
 موضوع كىچىك ايسە ھەفتەدىن آز وقت صرف اولونور وگوندەلىك
 مشغۇلىت ھەفتە موضوعى ھەسسى اولارق ھەر كۈن سىزدىن بىتون
 كۈن ايجون تەيىن اولونور. بىتون تەشكىلات تەقسىمات و پىلانلاردان
 عموم مەكتەپ ئايد اولانلارنى عموم مەكتەپ ھېتىنى طەلبەلەر
 و مەلۇملەر طرفىدىن، عمومىي اجلاسدا، غروبە ئايد اولانلارنى ايسە
 غروب ھېتىنى بىر غروبىك طەلبەلەرى و مەلۇمى طرفىدىن غروب
 ايجىرىنىدە تەيىن اولنور.

ھەر بىر پىلان تەقسىمى مەلۇمىك ياخۇد طەلبەلەردىن اولان سىزدىن،
 ياخۇد غروب نوبىتىنىڭ كىچىك مەروۇھسى ياخۇد نىۋالى ايلە
 باشلانغۇچ، طەلبەلەر سىزىست سورتىدە فەكىزلىرىنى سولۇرلەر؛ ھەر كىسەن
 قورى تەكلىف اولارق دىگەن سەبب دىللىلەرىلە ايتىدە ايلەمەسى طەلب
 اولنور؛ چوقۇقلارنىڭ ياڭىش دوشۇندىكىلەرى و ياخۇد ھېچ خىلاللىرىدە
 كىتىرمەدىكىلەرى جەنلەرى مەلۇم سولۇلەيور. قەلەم سەبب و دىللىلەرىلە
 فەكىزلىرىنى بىيان ايدىر. تەبىئەتدە تەكلىفلەر مەيدانە قوبۇللارنى يا تەمام
 غروب ھېتىنى طرفىدىن قوبۇل اولور، ياخۇد ايتىلەلى چىقار.
 ايتىلەلى چىقان زامانلار كىشىنىڭ خواھىشى قوبۇل اولنور و اجراسەنە

باشلانیر. معلمك اشتراكی اکثریتی راست گله ییله جك یا گلتشقلاردان ساقندیرماقله پلانك دوزگونلیگی تامین اولونمش اولور.

۱. بو نوع پروگرام و پلان ترتیبی فوق‌العاده بوبوك منفعتلر ویریر. چوجوقلار بوقاریدا سوبله‌ندیکی کییی تشکیلاتچی‌لیغه آلیشیرلار و پراکنده‌لیکدن قورتاریلار.

۲. چوجوقلار گوزلرینك اوگنده قریق دو كوك، بیره علاقه‌سی اولمایان مشغله‌لر دگل بربریه باغلی عمومی مقصده آپاران بتون بر حیات مشغله‌سی گورورلر و بونگله حیاتی گورمگه حیاتی آگلامنه حاضرلاشیرلار.

۳. قارشولاریندا قویدیقلاری بر موضوعی بر مسئله‌بی هر دفعه ایفا ایدوب بتیردیكجه بر فعالیت ذوقی، سونچ و بر روح یوكسه‌لیگی كسب ایدیرلر.

۴. چوجوقلار هر مشغله‌نك پروگرامی كندیلری‌نك اشتراكی ایله ترتیب ایتدیكلریندن قبول ایتدیكلری پلانی‌دا سه‌وه - سه‌وه عمله گتیریرلر. ایشته بوراده اوشاقلار اسارت روحیندن قورتاروب آزادلیق روحی كسب ایدیرلر، هر بر اجرا آتی باشقاسنك امریه دگل، اوز ایستكلری اوز قرارلاری اولاراق و تانیاراق سونچله اجرا ایدیرلر.

۵. چوجوقلارنك آزاد صورته، بیان اولونان فكرلرینی ییلدیكندن دولابی معلمده مشغولیت پروگرامی ترتینده اوشاقلارنك پسیخولوژیسنه انك یاقیندان یانا‌شایلر.

۶. چوجوقلار مکتبده معلم اولمادینی زمان كندیلری مشغول اولایله‌رك مکتبدن چیقیدقا مستقل حیاته حاضرلانمش بولنیورلر.

۷. چوجوقلارا فكرلرینی، استعدادلارینی، میدان چیقارماغه آزادلیق ویریلدیكیندن و دیگر طرفدن چوجوقلار دوغرودان دوغرویه حیاتی مسئله‌لر قارشوسیندا دورازاق دوشونمگه، دقت

و تدقیق ایتمگه مجبور بواندیقاریندان اونلارک دقت ، تدقیق ، تفکر قوملری فوق‌العاده بر صورتده انکشاف ایدیر؛ بو خصوصدا معلمی حیرته بوراقاقاق درجهده تیجهار گورولمشدر . او بلانلار پروگراملارکه معلم کندیسسی ترتیب ویریردی و آنجاق کندیسسی باچارار ظننده ایدی ، او فکرلرکه معلمک ییتده عمله گلیر و معلم اوننی کندیسینک کشفی حساب ایدردی بونلارک بر چوقنک اوشاقلارک اوزلری طرفندن کشف ایدیلجکی ، ترتیب ویریلده ییلمجکی گورولمشدر . بو قادار استمدادی بوخلاداراق ، اونلارک بوبوک یولینی قاپاباراق و بن بوبوک فکرلر ایدیرم ، بوبوک ایشلر ترتیب ویریرم دیهرک ، معلمک بتون ایشلری کندی اوزهرینه کوتورمهسی ، اوزینی ییهوده بورماسی ، اوشاقلاریدا عاقل بوراقماسی نه قادار یاکشلیش اولدوغی گورولمشدر . مثال اولاراق ایکینجی غروب طلبه‌لرینک ترتیباتدن مارت آیندا یاز گلیمسی مناسبتله یاز دوری ایچون ترتیب ایدیلن مشغولیت بلانیسی کوتورم . «ایمده یاز کلیور ، هر شئی ده گشیور ، قیاقمزا اوج آی یاز آیلاری واردر ، بو یاز زمانی مدتده غروبمزک هانکی ایشلری کوتورمهسی لازمدر و نه‌ری بز او گرنمه‌لی‌بز» سوالنه قارشو . طلبهار بو تکلیفلرده بولنمشلار :

۱ . محله باجامزی دوزلدک ، باغچه‌نک چیرنک سوکوک برلرینی یوراق . باغ قایسینی دیکه‌لدک . سو املهلرینی تمیزلیک ، سو حوضینی بوشالدوب تمیزلیک . زینیل نوکمه‌گه قوبی قزاق ، باغیش سوپی توربالارینی قایتدیراق ، سو توربالارینک آباغندن آرخلار قزاق .

۲ . باغچه‌مزی غروبلاز آراسندا بولوشدیرک ، اکین ایشاربیزی باشلاپاق ، چیچک سبز ، میوه آغالاری اکک .

۳ . اکمک ایچون چیچک بوستان توخومی کوتورمک .

۴. کورت باسدیراق، جوجه چیه راق بسلیهک .
  ۵. بال آریسی ساقلیق .
  ۶. داغه گرمکه گیدهک ، چبچه کلری ، یابراقلاری توپلیق ، آغاجلازی او گره نهک .
  ۷. باغلارا تماشیه کیدهک ، آغاجلارک چبچه کامه سینه بافاق او گره نهک .
  ۸. شهر قیشلاغه گیدهک بوستان و اکین ایشلرینی او گره نهک .
  ۹. کینک ار توپلیق .
  ۱۰. ایپک قوردی ساقلیق .
  ۱۱. چلاق جالایاق .
  ۱۲. کودو کچینی گورهک مالاری سورمک .
  ۱۳. قوشلارا یاتماقدان اوتری یازلق بر قایراق .
- معلم برنک اوزه رینه هوا ، یاغمور و سویک دم گیشمه لرینه و جول قوشلارینک یاشاماسنه باقمایی و او گره نمایی علاوه ایتمش و آرتیق دور پروغرامی بیتشدرد. صوگرا بو پروغرامک هفته لیک و گونده لیگه تقسیمی چوجوقلارا تکلیف اولنجه مذاکره دن صکره چوجوقلار هفته ده برگون داغلارا جول لره ، برگون ده باغلارا اکین لره سیاحته گیدیلمه سینه ، قالان گونلرده مکتب ده پروغرامدا گوتیریلن ایشلرک ایشلنمه سینی قرار ویرمشلر.
- عین زمانده سیاحت و ایشلرک سحردن تیزدن اجرا ایدیلوب ویتیریلوب ایشدن صوگرا غروب اوطه سینده اوقو ، یازی ، حساب ، رسم و غیره کییی مشغولیتلری آبارمایی تکلیف ایتمشلر و قبول ایتمشلردر. معلم کندی سینک ده دوشوندیگی اشبو بلاندان بو قادارینی چوجوقلار ترتیب ویرمگله ، معلمه آنحاق صدارت

اينىڭ ، علاوه لار و تصحيح لار ياپماق وظيفەسىنى بوراقىشلردىر .
غىنى حال ھەفتەلىك ، كۈندەلىك بلانك تەرتىپىدە واقع اوليور . بو
نقطة نظردن چوققۇلار و بىر يان آزادلىك كۈزەل نەتىجەلى اولدوغى
بىر داھا اثبات اوليور .

يېتەمدى .

اجتماعيات درسلىرىنى خالق معارف قوميسارلىغىنىڭ مەھمۇت زىھىت
مەكتىپلىرى ايچىن اولان پروگراممىلىرى اوزىرە تەدرىس .

يازنى قوتۇتۇزۇف .
چۈرەنى ۱ . بابازادە .

(روسىدە ۲ نچى درجەلى مەكتەپ تەجرىبە يىگۈنلىرىدىن)

يىز نىزە قورۇد اھالىسى مەھمۇت زىھىت مەكتىپلىرى ايچىن اولان
پروگراممىلىرى ايله آنجاق اوقىتايىر آينىدە ، بىنى پروگراممىلىرى دولتى
ادارەسى مەھمۇتلىرىدە ساتىشە قوبۇل بىنى كۈندىن سوڭرا اطرافلى
صورتىدە تانىش اولدىق . بىر ئاز وقتىدىن سوڭرا ولايت خالق معارف
شەبەسى طرفىدىن جارى درس يىاندە بىرنىچى و ۲ نچى درجەلى
مەكتەپلىرىك ايلك صىفلىرىدە پروگراممىلىرى كىچىرىلمەسى و قالان صىفلىرىدە
پروگراممىلىرى سەھمەسە مطابىق حەركەت ايدىلمەسى خصوصىدە امر و بىرىلدى .
ولايت خالق معارف شەبەسى طرفىدىن نەمۇنە مەكتىپلىرىنىڭ اىستىر بىرنىچى
اىستىر اىكەنچى درجەلىك بوتون غروبلىرىدە چاپوق صورتىدە يىڭى
پروگراممىلىرىك درس ماتىرىياللىرىنى جازىرلا ماغە كىچىمەك تەكلىف ايدىلدى .
بىن اولا نىزە قورۇد پىداغۇزى انستىتۇتى نەزىرىدە و . ا . لەنىن
نامەنە آچىلان ۲ نچى نەمۇنە مەكتەپلىرىك معلىمى و اىكەنچىسى پىداغۇزى
انستىتۇتنىڭ اجتماعيات اصول تەدرىسچىسى صىفىلە يوقارۇدە كۈستىرىلن

پروگراملرک تحلیل، ترتیب و باشایشه کیچیرامه سنه باشلامالی ایدیم. بن بو ییل ۲نجی درجه لی مکتبک ۲نجی غروپی اداره ایدبورم سخما اوزره بر غروپده مصنوعات و اونک باش یارادیجی سی فعلیه دائر ماتریاللر کیچیرایلمه لی، متعلماری روس و غیره آوروپامه قایتالیست (ثروتدار) جمعیتی ایچروسنده فقرای کاسبه نک حالی، زحمت و باشایش شرائطی فعله لرک ثروته قارشو آباردیقلری صنفی مبارزه نک تاریخی امله تانیش ایتمک لازیم در. فقط بو غروپ متعلملرینک کندلی زحمتی، کند "تصرفاتی و حیاتی خصوصنده معلوماتلری اولمادیقه گوره مکتبک اجتماعی درس لر قومیسوتده ۲نجی درجه نک ۲نجی غروپده ییلک برنجی حصه سنده برنجی غروپک ماتریاللرینی، بخی کندلی زحمتی، بو زحمتک مقصد، سابقده و ایمدیکی حالده تشکلی سطحی صورتده اوگرنمک، ییلک ایکنجی حصه سنده ایسه ایکنجی غروپک کندی ماتریاللرینه کیچمک قراره آلدی. درس قومیسونو طرفدن یگی پروگراملره کیچمیش چاپوق بر صورتده عمله کتورمک قراره آلدیغندن سخما و پروگراملرینک ماتریاللرینی ایتی صورتده اوگرنمک و مطابق فنی و بدیی - ادبی ماتریال انتخاب ایتمک لازیم کلیوردی. ییک پروگراملرک یای تعطیللری زمانی اورتالغا چیقمامالری تاسف ایدیله جک حاللردن ایدی. پروگراملر اوزره ۲نجی درجه لی مکتبک برنجی غروپنده اجتماعات درس لری قورسک وظیفه سی متعلملری کندی استقلال و تبعلری اساس اوزره کوی تصرفاتی دنیاسنک حاللری، کوی تصرفاتینک نوعلری و کند اجتماعی حیاتی ایله تانیش ایتمکدن عبارت ایدی. اوکا بناء هر بر شیدن ایلری متعلملری واسطه سیز بر صورتده کندلی تصرفاتی باشایش و کند مدینیتی ایله تانیش ایتمکه احتیاج حس ایدیلردی. یعنی هیچ اولماسا تبع مقصدیله کویه فنی سیاحت ترتیب ویرمه لی

ایدی کند باشیشی ایله تانیش اولمایان، کوی تصرفاتی خصوصند.
 معلوماتسیر شهرلی مکتبلی لری کوی ایله اطرافلیجه تانیش ایتک ایچین
 بر دفعه بابلان فنی سیاحتک کافی اولمایاجانی آشکار مسئله ایدی.
 محتده کوی تصرفاتک، اساسی عنصرلرینی واسطه سیز بر صورتده
 اطرافلیجه او گرانک ایچین بر کندده ویاخود کوی تصرفاته
 هیچ اولمازسه ۵-۶ گونلک سفر ایتک غایت موافق ایدی. فقط
 بو مسئلهک تطبیقی غیر ممکن ایدی؛ چونکه الوبریشلی، موافق
 زمانلر (آوغوست، ستمبر) کیچیرلمیش قارشوده کولکلی، ساووقلی
 یابز دوربورددی. اوزاق یرلرده اوزون مدتلی فنی سیاحت بایماق
 ممکن د گل ایدی. بونک ایچین مکتب فولقتیونده هیچ اولمازسه
 شهردن اوزاق اولمایان کویلردن بریسنه بر دفعه فنی سیاحت بایماق
 قراره آلدی. فنی سیاحت قارشولاناچاق برنجی الوبریشلی، گوزل
 کونده یابلاچاقدی قبول ایدیلن قرار حیاته تطبیق اولنمازدان ایلری
 جن متعلملرک کند حیاته و باشلیجه اولاراق کوی تصرفاته عائد
 معلوماتلرینی یوفلاماق مقصدیه آنکه تا دولدیرلماسی ایشنی کیچیرمکی
 لازم کوردیم. دولدیرلماق ایچین چوچوقلره طرفمدن آشاغیده کی
 آنکه تا وبریلدی:

۱ - هیچ کندده اولمسیک و کندیلرک تاخیل تصرفات قوردیقلرینی
 واداره ایندیگلرینی ییلزمیسک.

۲ - تریوخوله (*) اصولی نه در؟

(*) دو-ده بری اکک ایچین موجود اصولدن بریسه تریوخوله
 (трехполье) اصلیدر. بر اصول اوزره زراعت ایشی اله مشغول کویلی
 زمیننی لوچ حصیه بولیور. اولجه برنجی حصه سنی استراحت بوراقیر، ۲ نجی
 و ۳ نجی حصه لرینی اکیر؛ سوکرا ۳ نجی حصه سنی استراحت بوراقیر ۱
 و ۲ نجی حصه لرینی اکیر، آخرده ۲ نجی سنی استراحت بوراقیر. ۱
 و ۳ نجی سنی اکیر.

۳ - بو اصولك نقصانلارنى بىلرسىڭمى؟

۴ - يىزلاردا نە كىيى تاخىل اكىرلر؟

۵ - تصرفات شۇراسى نەدر؟

۶ - كىد ايله شەرك متقابل علاقەسى نەدن عبارتدر.

آنكەتا بىر سائىق درس مدتدە، صنفدە دولدىرىلمالى ایدی. آنكەتانی حاضرلاماش اجتماعیات درسلىرى اصول تدریسندن مشغول اولدییم پیداغوزى اینستیتوتى اجتماعى - تارىخى شعبەسنىڭ ۴نجى قورس طلبەلرینە تاپشیرمیشدیم.

دولدىرىلغان آنكەتالارنىڭ تھلیل و آرشدیریلماستندىن آلان تېجەلر:

۱نجى سۇالە ۳۰ نفر (۳۲دن) متعلم مختلف وقتلاردا كۆيدە ياشادىقلرى جوابنى وېرىمىشدر، انجاق ۲ نفر عمرىندە كۆيدە اولمايمىشدر؛ كويلوارنىڭ تصرفات ايشلارنى نېچە آپاردىقلرىنى ۱۷نفر يىلر، ۱۵ نفر يوق؛ تېرىخچولەينىڭ نە اولدىغىنى ۱۵ نفر يىلر، ۱۷ نفر يوق؛ تېرىخچولەينىڭ نقصانلارنىنى ۲۹ نفر بىلمەيور، ۳نفر بىلمەيدە فقط بوتون-بوتونە دوزگون و مكمل جواب وېرە بىلمەمشلر. يىزلاردا نە كىيى تاخىل اكىلدىكى خصوصندە ۳۰ نفر آز چوق دوغرو جواب وېرىيور، ۲ نفر بىلمەيور. تصرفات شۇراسى خصوصندە بىر نفر متعلمك معلوماتى وادرد، ياخود موجود معلوماتارى ياڭلىشدر. آخرنجى سۇالە مختلف درجەدە دوزگون انجاق ۲۸ نفر متعلم جواب وېرە بىلمىشدر. بىردە فلان دورد نفرنىڭ جوابلارى ياڭلىش چىقمىشدر. آنكەتالارنى متعلملرېمك كىند تصرفتى دائىرسىدە موجود معلوماتارى ايله اطرافلىچە تانىش ايتدى. بىن آنكەتا سايەسندە متعلملر ايله نە مسئلە خصوصندە دانىشچانغى وفتى سياحت زمانى چوققۇلارنىڭ دقتى نەبە جاب ايدەجىمى لايىقە دوشۇنىوردىم. كىچىن پايزدە، نادرا تصادف ايدىن پارلاق بىر كۆندە بىن ۲۲ نفر متعلم و پیداغوزى اینستیتوتى طلبەلرېندىن نېچە نفرلە

بىر بىر ئېزىنىڭ باقىنغانىدە اولان (شەردن ۶-۷ وىرست اوزاقاندىمە) كۈبە رۈان اولدىم بىز بول اوزونى ترصدلر ياپيور، يىچكىسە گۈرە ناخك تر كىينى، تربوخپول تصرفاتك سېستىمى مېشركا آيدىنلاشدىر بىر، توپراغك خصوصىتلرى، ىردن استفادە فورمالرى، نردە تراققور (زراعت ماكىنەسى) ايله ايشلەمك مەمكن اولدىنى بارەسندە بىحت ايدىردىك.

آخرا لا مەركۈبە وارد اولدىق. كىنك عمومى گۈرىشى ايله تانىش اولدىقن صوگرا كىدىلردن بىرىنك حىاط و تصرفاتى اطرافلىچە نظردن كىچىروب و اوزىلە بىر ساعىدن آرتىق مېشرك صورتدە تصرفاتى خصوصىندە بىحت ايتىك كىدىلى بىزىم مەكتىلىلردن بىرىنك آتاسى اولدىنە گۈرە بىزىملە مېجت و حرمت ايله داورانىوردى. مەتلەلر سىجت زمانى آشاغىدە كى مەئلەلرى اطرافلىچە و مەكمل-صورتدە آيدىنلاشدىردىلر :

۱- ھەمان كىدىنك تصرفاتدە نە قادار توپراقدە و سائط واردى؛

۲- نە قادار و نە جىسدىن قارا مال وار و اولرك وظىفەلرى؛

۳- زىحت آلاتك نولەلرى اولردن استفادە اصولى؛

۴- توپراقدان استفادە اصولى؛

۵- تصرفات سىستەمى؛

۶- تىخل تىخلرىنك (ЗЛОКИ) و بوستان بىنكىلرىنك تر كىينى؛

۷- مەھسولك مەقدارى؛

۸- تصرفاتدە اولان فەلە قۈەسك مەقدارى؛

۹- تصرفاتك بىۈجەسى، بىنى كىلر و چىقار بىرلىرى؛

۱۰- تصرفاتدە باردىمىچى سىنەلرك و تصرفات خارجەدە چالېشەق

ئىينى واسطەلرك رول و اھمىيتى؛

۱۱- كىد تصرفاتك شەر ايله رابطەسى

مىصاحبە اېستىر اقصادى ، رقمى ، اېستىر ياشايش مىسئەلەرىنە دائىر خېلى مەلۇمات وېرىدى . چوقۇلار گېت - گېدە مىصىبە قارىشوب كىندىلەپ مىستەقلا سىواللار وېرىيوردىلار .

يىزە مىصادف ايدىن تام مىناسىلە كىندىلى مىصرفاتى اولماسادە فقط اوگرەنىش ايجىن غايت مىراقلى بىر مىصرفات ايدى . مىصاحبە ايتىدىكىمىز و مىصرفاتى اوگرەندىكىمىز كىندىلى ، آتسىز ، كىندىلى مىصرفاتىدە ايشلارنى لايىقەنچە بولسا قويا بىلمەن بىر كىندىلى ايدى . اونىڭ بول قازانماق ايجىن ياردىمچى واسطەسى ياقىندە اولان (كىندىڭ آلنى وېرىستىگىندە واقى) . زاووددە چايشماق مەقابلىدە الدە ايدىلن حق زىمىت ايدى . احتىجارىڭ اودىنمەسى ايجىن مىصرف اولان ، بول و كىند مىصرفاتى مىحصولى ، آيدىن و كور كەلى ايدى . بو مىقدار كىندىلىڭ ، حەقىقەتدە ايسە فقير كىندىلىڭ بىيوجەنىنى آشكارا مىصورتدە كوستىيوردى . مىقايسە يامىاق ايجىن بورادە بىر دولتى كويلونىڭدە مىصرفاتىنى نىظىردىن كىچىرىك ، اوگرەنىمىك لازىم ايدى . بىن بو ايشى يامىاغى قىرادە آلمىشىدىم ، فقط قىسە پايز كونى اوزىرە اولدىنىدىن بو فىكىردىن واز كىچىرىك و فقير كىندىلىڭ مىصرفاتى ايلە تانىش اولدىقىدىن سوڭرا شەرى قايتماق خىصوصىدە فىكىرلىشمەلى ايدىك مىصاچى كونى . مىنفەدى سىياحت زىمانى آلدىغىمىز مىاتىرىاللار چوقۇلارڭ ايشىدىكىلەرى و كوردىكىلەرى شىلار اوزىرىندە مىشتر كآ تەحلىلات ايشلارنىە باشلادىق . نىظىردىن كىچىردىكىمىز مىصرفاتىدە اولان توپىراق و باشقا مىصەلەرڭ ، مىقدارى دىياغىراماسىنى حاضىرلايان چوقۇلار وېرىلن مەلۇماتلىرى خاظرلايور و ھىمان كوى ئاظرافىدە مىشە اىلمادىغىنى خالەدە كىندىلەرڭ ھاردان ياناچاق الدە ئايتىدىكىلەرىنى آيدىنلاشدىيوردىلار . چوقۇلار اوتە كى دىرلىرىڭ مىدتە ھىمان كىندە بىردىن مىستەقلا مىصولى ، عىن زىماندە عومومىتە بىردىن

استفاده فورمالری دفترده بازی تخته‌سند مطابقی چیزگیلر ابله کند تصرفاتی مدیتی و تطبیقی ممکن تصرفات سیسته‌مالری اوزرینده اطرافلیجه دوربورلاردی چوجوقلر مشترکاً و سیستملرک نقصانلرینی، یارارقلرینی، آز مکمل بر اصولدن داها مکمل بر اصوله کیچمگک امکاتتی آیدنیلاشدیردیلر. ییز تحلیل ایدیلن ماتریاللر ابله علاقه‌دار اولاراق، منفق سوسیال شورا جمهورینی داخلمده موجود اکین برلرینک مقداری و تقسیمی مسئله‌سینه توقوندیق، تاخلمده حصولی مقدارنی جماعت طرفندن صرف ایدیلن ارزاقک، قارا مالک و غیره‌نک مقدارینی آیدنیلاشدیردیق. بو باره‌ده همیشه چوجوقلره یا بو تحلیل ایدیلن ماتریاله مطابقی دیباغراملر چیزمک یاخود رقمی معلوماتلر بولوب (شهرک کتبخانه‌لرینده باشلیجه اولاراق ولایت ستاتیسئیک بیوروسنک کتبخانه‌سند) اولارک اساسی اوزره دیباغراملر حاضرلاماق کییی وظیفه‌لر ویریلردی. مثلا: ۱۹۱۲ نجی ییلده، ۱۹۲۰ و ۱۹۲۲ نجی نجی ییللرده روسیه‌ده نه قادار تاخلم توپلاندیقی خصوصند: آمریکا جماهیر متحده‌سند، آرقه‌تیناده، انگلتره و آلمانیده نه قادار تاخلم توپلاندیقی نه قادار تاخلم ادخال و اخراج ایدیلدیگی خصوصند ۱۹۱۳ نجی و ۱۹۲۱ نجی ییلده روسیه‌ده نه قادار آت اولدیقی باره‌سند و غیره سیاحت زمانی توقونولان بر باره مسئله‌لری بن اوزیم تحلیل ایتمه‌بوب نمونه مکشینده تجربه درساری ایچین ماتریال ضقیله اجتماعی تاریخ و مکتبدن خارج شعبه‌لرک ۴ نجی قورس طابه‌لرینه ویریلردیم، مثلا: طابه ر. و. م. کویلی تصرفتک بیوجهسی موضوعنه دائر مصاحبه ترتیب ایدیلر و اولارک چالشماسی نتیجه‌سند چوجوقلر طرفندن بوتون صنفک اشتراکی ابله آشاغیده کی سخمه - جدول یارادیلدی:

كندلی تصرفاتنىڭ يىوجەسى .

مخارج		مداخل	
بارا حصەسى	جنسى حصە	بارا حصەسى	جنسى حصە
۱ - شەخسى احتيا	۱ - شەخسى احتيا	۱ - تاخلى ساتىشى	۱ - كندى احتياجى
جارىنىڭ اودنەسى	جارىنى كندى تصرفا		ايچىن توپراقدان
ايچىن اشيا آلغىسى	تىك مەلانى ايله		آلتان محصولات
(. وز ، صابون ،	اوده مك (يىمك ،		
نفت جوهرى ، كبر-	پالتار ، آباغ قابى)		
يت ، آباغ قابى ،			
پالتار وغيره)			
۲ - جانلى و جانسېز	۲ - كوى - تصرفاتى	۲ - ابو حيا المرىندىن	۲ - ابو حيو المرىندىن
اموال الدە اېدىلمە-	خرىجلىرى (. خم	و قوشلاردىن آلتان-	آلتان : سوت ، باغ ،
سى	سېگىسى . نوپراغى	محصە : لانتى ساتقى	قوروق ، ات ، ون ،
	جالاندېرىق سى-	سى	گون و قوشلاردىن
	رتىك)		آلتان (يىورطە ،
			توك وغرە) كېي
			محصولات .
۳ - كوى تصرفاتىك	۳ - وېر كېلىر اذراق	۳ - اردىچى باشار :	
و باشقە تېكىلىلر	وېر كىسى . باشقە	بوستانچىلىق ، باغچى	
و جانسېز اموالنىڭ	وېردىكى وېر كى	لق ، آرچىباق ،	
تعمىرى		خېرە ال اشچى -	
		لگى ، تجارت و	
		عراە يىلك	
۴ - وېر كېلىر		۴ - تصرفات خار -	
		جەدە : دولكراك ،	
		بىئەلق ، يوك چىكمك	
		و باشقە بو كى صنعت	
		لرە مشغۇل اولغان	
۵ - نوعە نوع ياشاش			
خرىجلىرى : (دىگون			
ياس و غيرە)			

سیاحت زمانی الدہ ایدیلن ماتریالدان باشقہ مصاحبہ ایچین لازم اولان علاوہ ماتریالی متعلملر تطبیقاتچی - طلبہ نك دوزگون کوستریشی اوزرہ، مستقلا ولایت ستانیستبق بیوروسنك کتبخانہ سنده آرادیلر. چوجوقلر اوج قروپہ بولندیلر و هر قروپہ معین وظیفہ ویریلدی. قروپلردن بریسنه بیوجه سنده ضرری اولان کند تصرفاتی خصوصندہ معلومات توپلاماق و همچنین کندلینك نہ کبی بوللر ایله آغیر حالدان چیقایله جگنی آیدینلاشدیرماق وظیفہ سی ویریلدی؛ اوتہ کی قروپ ضررسیز کیچن کند تصرفاتی خصوصندہ ماتریال توپلاماق وظیفہ سی آلدی؛ صوگنجی اولارق ۳ نجی قروپ نوع بہ نوع باز دیمچی ابشار گورن و خیلی گامیری اولان کند تصرفاتی خصوصندہ رقمی ماتریالر ویرمہ لی اولدی. آرایش اصولی ایله آپاریلان بو ایشی چوجوقلری غایت مراقلاندریر و اونلر طرفندن گوزل صورتندہ عملہ کتوریلردی تطبیقاتچی - طلبہ «کند صرفاتنك اگر اکسیگلری و گوزلشدیرلمہ سی بولی» موضوعنه دائر مصاحبہ یریتدی. ایش نتیجه سندن تطبیقاتچی طلبہ نك رهبرلکی آلتندہ آپاریلان متعلملرک مشترک زحمتی ایله حاضرلاناں سخما اورتلغه چیتدی. دیوار جدولی شکلندہ اولان سخما ذیلدہ کی صورتی آلدی:

کندلی تصرفاتنك آلچاقلغنك سببی .

۱ - کندلینك جاهلاکی و کنددہ فی، آغرونوم قوملرینك عدم موجودیتی .

۲ - کندلینك فقیرایکی :

(آ) قارا مالک آزلینی و پس جنسندن اولماسی،

(ب) کوی تصرفاتی آلاتک آزلینی و مکمل اولماسی،

ت) بول و سائىتنىڭ آزلىقى :

- ۳ - طەبىئىي سەمىرتەنىڭ كافى درجەدە اولمىمىسى و سەمىرتەنى يىلمەمەزلىك .
- ۴ - زەمىننىڭ پەس و توقتىنىش سۈرئەتدە سۈرۈنمەسى .
- ۵ - تەمىزلەنمەش، پەس توخۇم سەيلىمەسى .
- ۶ - تەربۇخپۇل تەصرفاتى .
- ۷ - تەبىرىقەدان غەۋس استفادە اصولى .
- ۸ - كەنە اكىنچىلىك و تەبىرىقەدان استفادە اصوللارنىڭ عادەتكەردەلىك
- ۹ - آز تەبىرىقەلىق .

كەندىلى تەصرفاتىنى يۈكسەلتىمەك واسطەلىرى .

- ۱ - يىلگى نەشرى و ھەر بىر شەيدىن ايلرى سۈاەسىزلىقنى تەسۋىپەسى .
- ۲ - آغرونىوم ياردەمنىڭ تەشكىلى .
- ۳ - مەل قارەننىڭ باقىشلاشدىرىلمەسى .
- ۴ - قارا مال، توخۇم، كۆپرە، مەكىنە آلىنمەسى و ھەمچىن تەخل و باشقە خام مەللەرنىڭ سەتغىسى اېچىن نەۋە بە نەۋە كۆي تەصرفاتى قۇتۇپەرەنەنەلىرى تەشكىلى .
- ۵ - اھتىياج ھەس ايدىلەن بول و سائىتى دەمە ايتىمەك اېچىن بۇرچ مۇسەلىرى تەشكىلى .
- ۶ - چوققۇلۇق كۆپلەرنىڭ باشقە يەرلەر كۆچۈرىلمەسى و كەندەن غەيت اوزاقلەردە تەبىرىقە سەھب اولماقنىڭ تەسۋىپەسى .
- ۷ - بىگى الوبرىشلى تەصرفات اصوللەرنە كېچەمەك .

- ۸ - توپراغنىڭ ھىددىن آرتىق خىردە پارچالارە بولونمەنىڭ نەۋى .
- ۹ - چوق مەھسۇللى اصولە كىچىمەك ،
- ۱۰ - آتلان بوللردىن استفادە ايتىمەك .
- ۱۱ - ئەلىقترىقلاشدىرىمەك .

طلبە ق. اوزۇ درسىنى كۈپلى تصرفتاتنىڭ تەصفىقە ، اوناڭ اقتصاى طىيىتلەرنىڭ تەيىنلەندە ، كندلى تصرفتاتنىڭ قواعۇماق ، اورتا فقير كندلى تصرفتاتى كىبى اوج ھەسبە بولۇندىگەنە ، اوناڭ مەقابىل اقتصاى و ھاياتى علاقەلەرنە صرف ايتدى . يازى تەختەسىندە و دفتەردە قىد ايدىلەن تەصفىقە بر تصرفتاتى اوزە كىندىن آبراى خەسۇسىلەرى آيدىن صورتە تصور ايتىمەك مەساعىدە وبردى .

طلبە ل . مەشرك مەساجىدە كندلى تصرفتاتى ابلە تصرفتات شۇراسىنى تەھلىل و مەقاسە ايتدى ، تصرفتات شۇراسىنىڭ كەنارە اوزاق كەند اھالىسى اچىن اھتمال اولنان اقتصاى و مەدىنى اھمىيەتلىرىنى آيدىنلاشدىرىدى .

طلبە پ . مەشرك مەساجىدە روسىە سوسىال فېدەراتىف شۇرا جەمھورىيىتى توپراق قانۇن مەجلىسىنىڭ مەمۇنىنى اطرافلى صورتە آيدىنلاشدىرۇپ مەدە مەمادە تەھلىل ايتدى .

طلبە م . مەھلىندە چوقۇقلار ابلە برابر شەراىلە كەندىڭ اقتصاى رابطەسىنى بىللىشدىرىمەك اچىن شەر و بازارا قىي سىياحت تەرتىب وبردى . چوقۇقلار تەرسد بايۇر ، كەندىلەرە سۇاللەر وىرەر ، كەندىڭ شەرە نە سەندىقىنى كۈپلىڭ سەندىقىنى كەندى مەھسۇلاتى مەقابىندە آلدىقى پارانى نەبە صرف ايتىدىگەننى قىد ايتدى و آيدىنلاشدىرىدى . بو سىياحت و اوندان سۇگرا تەرتىب ايدىلەن مەساجە زامانىنى چوقۇقلار مەبادلە برارىنى و اصوللەرنى و اوناڭ برىرىندىن مەقابىل فرقلەرنى (مازارلەر ، آلبىلەر ، باققال دكانى ، مەغازە ، قونۇپە راتىقىدن) اوكىرەندىلەر .

طلبه ای. کندی درسینده «کندلی و فعله» موضوعنده مصاحبه آپاردی. اونلرک عمومی منفعتلری، فعله ایاه کویلیکک رابطەسى و شەفلیک خصوصنده بحث ایتدی.

طلبه ب. کندک مدنی حیاتی مسئلهسینه توقوندى و بو مسئلهنى چوجوقلر ایاه برابر تحلیل ایتدی.

طلبه ق. کندده اقتصادى، اجتماعى - سیاسى و مدنی ماهیتده اولان نوع به نوع تشکیلاتلرک تحلیل، و اونلرک وظیفه لری (کند شوراسى، کند - تصرفات آرته لی، قوم سومول، شورا - کوشک قرائتخانه و غیره) اوزهرینده دوردی.

طلبه ک. چوجوقلر ایله برابر «عادی زراعت آلتندن مرکب ماکنیه دک» موضوعندن بر طاقم چیزگیلر، شکللر و جدوللر حاضرلاماغنى عهدەسینه آلدی.

کندک حال حاضرکی اقتصادى و اجتماعى قورولوشینی اوگرمەمکله متوازی بر صورتده ییز یېڭى حیاتی و کندک اجتماعى علاقه سینی آڭلاماق ایچین کندک و کویلونک کیچمیشنه سیاحت یابدیق. صنف قوللقئوی و تطبیقاتچی طلبه لر ایله برابر بو مسئله به عائد بوتون تاریخی ماتریاللری بر صیرا موضوعلره بولوب متعلملره معین صیرا ایله مبادلە افکار ایله نتیجه لهنن شفاهی معروضه لر حاضرلانماغى تکلیف ایتدیک. هر بر معروضه چی متعلم انتخاب مسئله سنه دائر عادت اوزره ۲ - ۴ مقاله اوقومالی، معروضه نک یلان - قونسپه قتنی ترتیب ایتمه لی، مذکورى بوتون صنف قارشوسنده شفاهاً سويله مه لی و ممکن قادار مدافعه ایتمه لیدر، یعنی معروضه دن سوکرا بولداشلر طرفندن تقدیم ایدیلان سؤاللره جواب ویرمه لیدر. متعلملری معروضه به حاضرلاماق ایشلرینی و اونلرک مشترک مبادلە

افكارى دولاندىرماق طرفىدىن تەتقىقاتچى تەلپەرلەر مەھسۇل ئېلىنىشى.
بۇ پۇللار سەنئەت زەربە قىلىشقا مەھسۇل ئېلىنىشى:

۱ - روسىيەدە تەكشۈرۈلگەن قەدەمى (Крепест. прав.) نىچە
تەلپەردى:

۲ - ۱۷ ئەسىردە كەندىلەرگە مەھسۇل ئېلىشقا قارشى تەلپەرلەر مەھسۇل ئېلىشقا.

۳ - ۱۸ ئەسىردە كەندىلەرگە مەھسۇل ئېلىشقا، خەلقنىڭ ۋەقەسى.

۴ - ۱۸۶۱ نىچە سەنئەت زەربە قىلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا.

۵ - كەندىلەرگە مەھسۇل ئېلىشقا سەلپەر.

۶ - ۱۸۶۱ نىچە سەنئەت زەربە قىلىشقا.

۷ - مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا.

۸ - ۱۹۰۵ ۋە ۱۹۱۷ نىچە سەنئەت زەربە قىلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا.

اوقۇتقۇچى كەندىلەرگە مەھسۇل ئېلىشقا،

۹ - بۈيۈك فرانسە مەھسۇل ئېلىشقا فرانسەدە كەندىلەرگە مەھسۇل ئېلىشقا،

فرانسە مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا، بۇ مەھسۇل ئېلىشقا ۲ نىچە

دەرىجە مەھسۇل ئېلىشقا ۲ نىچە قۇرۇق مەھسۇل ئېلىشقا بولمىدى.

سەنئەت زەربە قىلىشقا لازىم تەلپەر مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

۲ نىچە دەرىجە ۲ نىچە قۇرۇق مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

يېڭى پروگراممى كەندىلەرگە مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا ۶ مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

سەنئەت زەربە قىلىشقا.

تەلپەرلەر مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا،

مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا مەھسۇل ئېلىشقا

ايتىمىڭ ھەلەكەتلىك مەمكىن اولماسا، دە، فقط بىزىم مەكتەپتە بۇ خىسۇسە، دە، مەيىن قەدىملەر آتېلىمىشىدۇر. خەتەرلىك ۲ نەچى درجەنىڭ ۲ نەچى قىرپىندە روسىيەنىڭ طەبىئىي ئىرونتلىرى، انسانىڭ بوزنىكىلىكلىرىدىن استفادە، بە، صرف اولتان زىمىت فەئالىتى، كەند تەصرفاتى دائىرەسىندە باش مەھسۇلات اوگرەتېلىمىشىدۇر. ادەبىيات دەرسلرى اوزىرە ايسە ھال ھازىركى و كىچىمىش فورمادە كۆپلىنىڭ ھاياتى اوگرەتېلىمىشى؛ كەندلىنىڭ زىمىت باشلىشى، اقتصادى ھاياتى ايلەپلەمەسەندىن دولابى كەندلىنىڭ باشلىشىندە ەملە كەن تەبدىلاتى تەزويىر ائىدىن بىدىيى - ادەبى ماتېرىياللىرى ھازىرلانمىش و غىرە. بوندىن باشقە يېڭى پروگراممىلىرى اوگرەنمەك و. تەھلىل ايتىمىڭ دائىرەسىندە مەكتەپ داخلىدە جەدى قەدىملەر آتېلىمىشىدۇر. مەللا، پەيداغۇزى ائىستىتوتى و لايت خەلق مەعارف شەبەسى و ولايت مەعارف ائادەرسىنىڭ ائىجتەمائى دەرسلر ائىصول تەدرىسى مەئەد دەرەنگەدە مەروۇە تەرتىپ ائىدىلەمىشىدۇر، مەروۇەدىن سوگرا جانلى سورەتدە مەبادلە افكار واقع اولمىش، ائىجتەمائى دەرسلرى يېڭى پروگراممىلىرى اوزىرە تەدرىسە دائىر ائىصول تەدرىس و فەنى مەھىتەدە بىر چوق آكلاشمايان مەسىللەر ائىدىنلاشدىرىلەمىشىدۇر.